

ОБЛІКОВЕ ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ПРИБУТОК» У ВІТЧИЗНЯНІЙ НОРМАТИВНІЙ ТА ФАХОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Прибуток є основною метою здійснення підприємницької діяльності, її наслідком та об'єктом управління щодо подальшого розподілу і використання результатів такої діяльності. Зважаючи на важливість цієї економічної категорії, у вітчизняних нормативних та фахових виданнях приділено вдосталь уваги її дослідженню, однак немає єдиного визначення. Кожне трактування розкриває лише певні особливості та дозволяє більш глибоко зрозуміти суть терміну.

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» надає доволі лаконічне визначення прибутку – як суми перевищення доходів над пов'язаними із ними витратами. Натомість збиток трактується як переважання суми витрат над сумою доходу, задля одержання якого вони були понесені [1]. Тобто дане Положення непрямо посилається на П(С)БО 15 «Дохід» та П(С)БО 16 «Витрати», де прописано порядок визнання та відображення факторів, що й визначають кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства.

П(С)БО 17 «Податок на прибуток» виділяє обліковий та податковий прибуток (збиток). Зокрема, перший – це сума прибутку або збитку до оподаткування відповідно до даних бухгалтерського обліку, що подається у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід). Податковий прибуток (збиток) трактується як сума прибутку чи збитку за звітний період відповідно до вимог податкового законодавства [2]. П(С)БО 17 підкреслює існування двох різновидів прибутку: облікового, що визначається відповідно до вітчизняних чи міжнародних стандартів обліку та звітності, та податкового, що розраховується відповідно до вимог Податкового кодексу України та виступає базою оподаткування податку на прибуток.

Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності виділяють відразу шість різновидів прибутку: валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток від впливу інфляції на монетарні статті, прибуток до оподаткування, прибуток від припиненої діяльності після оподаткування та чистий прибуток. Зокрема останній обраховується як арифметична сума таких показників як прибуток (збиток) до оподаткування, податок на прибуток та прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування [3]. Таким чином, даний нормативний документ надає одночасно визначення і рекомендації щодо обчислення прибутку.

Відповідно до п. 1. статті 142 Господарського кодексу України, прибуток (дохід) суб'єкта господарювання – це показник фінансових результатів господарської діяльності, розрахований шляхом вирахування із суми валового доходу сум валових витрат та амортизаційних відрахувань. При цьому

зазначається, що перелік валових доходів та витрат встановлюється законодавством [4]. Дане визначення має надто узагальнений характер та не несе особливої користі з облікової точки зору.

Деякі підходи щодо трактування прибутку вітчизняними науковцями систематизовані нижче у таблиці.

Таблиця 1

Визначення терміну «прибуток» вітчизняними вченими

Науковець	Трактування сутності поняття «прибуток»
Л.М.Алексєєнко, В.М. Олексієнко	Прибуток – відображений у вартісному вираженні чистий дохід організації, що припадає на інвестований капітал, відображає винагороду за ризик ведення підприємницької діяльності, фактично є позитивною різницею між сукупним доходом та понесеними витратами для його отримання [5]
В.Д. Базилевич	Економічний прибуток – це перевищення над нормальним прибутком внаслідок підприємницької ініціативи, навичок щодо найбільш ефективного використання поєднань економічних ресурсів, впроваджень інновацій, продуманого ризику тощо [6]
І.О. Бланк	Прибуток – це втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення підприємницької діяльності [7]
Л. Грознецька	Прибуток – різновид форм вартості додаткового продукту, що є різницею між вартістю продажу продукції та витратами на її виготовлення [8]
М.В. Кужельний, В.Г. Лінник	Прибуток – це джерело власних коштів підприємства та формування дохідної частини бюджетів різних рівнів [9]
С.В. Мочерний	Економічний прибуток – різниця між загальним доходом організації та економічними витратами, які включають як явні, так і неявні витрати [10]
Я.П. Шафорост	Прибуток – змінене відображення додаткової вартості, обчислене як різниця між виручкою та витратами капіталу, а у результаті – величина, отримана власником капіталу [11]
В. Г. Швець	Прибуток – це джерело господарських засобів і відповідних резервів, збільшення капіталу в результаті діяльності та фінансовий результат [12]

На наш погляд, сьогодні прибуток повинен одночасно розглядатись як:

- 1) основна мета створення підприємства;
- 2) показник, що частково демонструє правильність та ефективність управлінських рішень;

3) об'єкт управління в контексті спрямування на фінансові резерви, інвестиції в розвиток підприємства, дивіденди та інші напрями розподілу;

4) одне із джерел наповнення бюджету, а, відповідно, забезпечення функціонування та розвитку держави;

5) необхідна передумова зростання ринкової вартості підприємства;

6) важливий показник для суспільства як непряма гарантія збереження робочих місць, потенційне джерело інновацій та благодійних внесків.

На підставі цього узагальнене визначення економічної категорії «прибуток» можна викласти як позитивну різницю між усіма доходами та понесеними для їх одержання витратами, що використовується для задоволення інтересів власників, підвищення рівня конкурентоспроможності та забезпечення подальшої діяльності підприємства.

Література

1. НП(С)БО 1 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності, затв. наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73 (зі змін. і доп.) URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», затв. наказом МФУ від 28.12.2000 р. № 353 (зі змін. і доп.) URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затв. наказом МФУ від 28.03.13 р. № 433 URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

4. Господарський кодекс України URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

5. Алексеєнко Л.М., Олексієнко В.М. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів. Тернопіль: Астон, 2003. 672 с.

6. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія : підручник / за ред. В.Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка 9-те вид., доповн. К.: Знання, 2014. 710 с.

7. Бланк И.А. Управление прибылью. 3-е изд. М.: НикаЦентр, 2007. 768 с

8. Грознецька Л., Мисенко К. Прибуток суб'єктів господарювання – важлива категорія ринкової економіки // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління, 2016. Вип. 35. С. 174-181

9. Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: підруч. К.: КНЕУ, 2001. 334 с.

10. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія. Том 1 / за заг. ред. С.В. Мочерного. К.: Видавничий центр «Академія», 2016. 864 с.

11. Шафорост Я.П. Сутність прибутку як економічної категорії: історичний аспект Наукові праці НДФІ. 2011. Вип. 1. С. 155-163.

12. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2003. 444 с.